

Lietuvos, lietuvių ar lietuviškas skalikas: pavadinimų vartojimo problematika

Lietuvos, lietuvių, or lietuviškas skalikas:
Problems of Using Dog Breed Names

MARIUS SMETONA

Vilniaus universitetas

ORCID id: <https://orcid.org/0000-0003-2816-5504>

ANŽELIKA SMETONIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

ORCID id: <https://orcid.org/0000-0003-0352-884X>

ANOTACIJA

Straipsnyje nagrinėjama, dėl kokių priežasčių galėjo atsirasti visuomenėje ir žiniasklaidoje kartais vartojami nacionalinės šunų veislės pavadinimai *Lietuvos skalikas* ir *lietuviškas skalikas*, nors kinologijoje yra nusistovėjęs terminas *lietuvių skalikas*. Šiam tikslui pasiekti buvo išnagrinėti 283 veislių pavadinimai, jie suklasifikuoti į keturias grupes ir buvo patikrinta, ar esama kokios nors šunų veislių pavadinimų sistemos. Nustatyta, su kokio tipo šalutiniais dėmenimis sudaromi kiti Lietuvos kinologijos srities terminai. Siekiant sužinoti Lietuvoje išveistų gyvūnų įvardijimo tendencijas, pavadinimai patikrinti oficialiuose valdžios institucijų šaltiniuose. Taip pat straipsnyje trumpai aptariama tarptautinė šunų veislių pavadinimų sistema, kad būtų nustatyta, ar ji galėjo turėti įtakos lietuviškajai tradicijai.

ESMINIAI ŽODŽIAI: kinologijos terminija, šunų veislių pavadinimai, toponimai, etnonimai, variacijos.

ABSTRACT

The article examines the reasons why the names *Lietuvos skalikas* and *lietuviškas skalikas*, which are sometimes used in the public and in the media for the national dog breed, may have arisen, although the term *lietuvių skalikas* [Lithuanian Hound] is well established in the field of cynology.

To achieve this goal, 283 breed names were analysed, classified into four groups, and checked whether a system of dog breed names is available and what type of attributes are used for other terms in Lithuanian cynology. To identify the naming trends of animals that have been bred in Lithuania, the names have been verified in the official sources of the authorities. The international naming system for dog breeds is also investigated to determine whether it may have influenced the Lithuanian tradition.

KEYWORDS: cynology, dog breed names, toponyms, ethnonyms, variations.

ĮVADAS

Nemažai lietuvių terminologijos darbų yra skirta ne tik bendriesiems principams, bet ir atskirų sričių terminams aptarti, jų problemoms nagrinėti. Vienu ar kitu aspektu tyrinėtos astrologijos, biologijos, ekonomikos, fizikos, kompiuterijos, matematikos, medicinos, religijos, statybos, teisės terminų problemos ir tendencijos. Nors Lietuvos kinologų draugija (LKD) buvo įkurta prieš 30 metų ir nuo 2005 m. yra tikroji Tarptautinės kinologų federacijos (FCI) narė, kinologijos terminai dar nėra sulaukę Lietuvos mokslininkų dėmesio. *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje* (VLEe) pateikiamas toks kinologijos apibrėžimas: „Kinologija (gr. *kyōn*, kilm. *kynos* – šuo + *logos* – mokslas), mokslas apie šunis. Nagrinėja šunų veisles, jų kilmę, anatomiją ir fiziologiją, auginimą, veisimą, auklėjimą, dresavimą, naudojimą medžioklėje ir tarnybiniais tikslais. Kinologija – dabartinės šunininkystės teorinis pagrindas.“ Šios gana plačios srities terminai yra šunų veislių pavadinimai. Ne kinologai ir nedaug su šunininkyste susiduriantys žmonės dažnai nežino tikslių mažiau populiarių veislių pavadinimų. Tai, be abejo, yra pastebėjusi ir LKD, todėl jos tinklalapyje skelbiama glausta informacija ne tik apie taisyklingus veislių pavadinimus, bet ir formas: „Norėtusi, kad veislinių šunų mylėtojai rodytų tinkamą pavyzdį ir taisyklingai rašytų šunų veislių pavadinimus. Štai pagrindinės taisyklės, kaip taisyklingai rašyti šunų veislių pavadinimus. Šunų veislės rašomos mažąja raide, nes šuns veislės pavadinimas yra bendrinis lietuvių kalbos žodis (auksaspalvis retriveris, cvergšnauceris, taksas, pudelis, kolis, čiau čiau, senbernaras ir t. t.). Didžiąja raide šuns veislė rašoma tik tais atvejais, kai yra susijusi su aiškia geografine nuoroda. Dažniausiai tai yra šunų veislės kilmės vieta: Jorkšyro terjeras, Labradoro retriveris, Šveicarijos piemenų šuo, Overnės brakas, Veimaro trumpaplaukis paukštšunis. Atkreipkite dėmesį: šuns veislės pavadinime dominuoja tikrinis žodis – šalies arba regiono pavadinimas. Kai šunų veislės pavadinimas susijęs su tautos, kuri šią veislę suformavo,

vardu, pavadinimą rašome mažąja raide: lietuvių skalikas, vokiečių aviganis, australų šilkinis terjeras, airių volfhaundas, čekoslovakų vilkšunis, italų brakas, valų korgis pembrukas, suomių laika. Būkite dėmesingi: ne Lietuvos ar lietuviškas skalikas, o lietuvių skalikas; ne Amerikos Stafordšyro terjeras, o amerikiečių Stafordšyro terjeras“ (www.kinologija.lt). Šiame įrašė minimi ir lietuvių skalikai. Lietuvoje vietinėms gyvūnų veislėms skiriama mažai dėmesio, tačiau pastaruoju metu visuomenė kiek daugiau susidomėjo mūsų nacionaline šunų veisle, todėl pastebima, kad viešojoje erdvėje ryškėja tendencija vienintelę lietuvišką šunų veislę vadinti keliais skirtingais būdais – *lietuvių skaliku*, *Lietuvos skaliku* arba *lietuvišku skaliku*. Toks pavadinimų nevienodumas kelia diskusijų tarp šios veislės entuziastų, augintojų, veisėjų ir kinologų, nes tradiciškai žmonės, dirbantys su šia veisle, ją vadina *lietuvių skaliku*. Apskritai vertinant šių pavadinimų vartojimo populiarumą, bent jau „Google“ paieškos lauke įvedus kiekvieną iš jų, populiariausias yra *lietuvių skalikas* (5 740 rezult.), ne toks populiarus yra *Lietuvos skalikas* (1 410 rezult.), o pats nepopuliariausias yra *lietuviškas skalikas* (313 rezult.).

Turbūt geriausias šios problemos atspindys yra ši ištrauka iš žurnalo *miskininkas.eu*: „Ji ne sykį buvo atsidūrusi ant išnykimo ribos, bet, kaip pasakoja Lietuvos (pabraukta autorių – *aut. past.*) skalikų augintojų sąjungos (oficialus sąjungos pavadinimas yra Lietuvių skalikų augintojų sąjunga – *aut. past.*) ilgametis prezidentas Ričardas Barzdenis, šiandien lietuviški skalikai drąsiai skalija miškuose, o jų augintojai žino: veislė neišnyks. Lietuvių skalikai mėgstami ne tik Lietuvoje – šiuos šunis mielai augina kitų šalių gyventojai, be to, žinoma, kad mūsų nacionalinės šunų veislės kraujo įlieta ir kitų šalių skalikams“ (Milerytė 2020). Kaip matyti, trumpoje ištraukoje pavartoti visi trys įvardijimai, toks vartojimas atrodo sinonimiškas. Jeigu šuns veislės pavadinimas vertinamas kaip kinologijos srities terminas, jis turėtų būti vienintelis sąvokos pavadinimas (Jakaitienė 2010: 185). Asta Mitkevičienė pažymi, kad terminų sinonimija yra suprantama kaip neigiamas reiškinys, tai atsispindi ir Valstybinės kalbos komisijos specialybės kalbos projekte – sinonimija pateikiama kaip viena iš terminijos ydų (Mitkevičienė 2020: 1–2). ISO standarto 7.2.6 punkte pabrėžiama, kad standartizuojant terminus viena iš svarbiausių užduočių yra išskirti terminus su žyme *preferred* – tai yra pagrindinis terminas. Sinonimams (jei jie nekuria kitose vietose daugiareikšmiškumo) suteikiama žymė *admitted*.

Jeigu sinonimas dėl kokių nors priežasčių yra atmetamas (pavyzdžiui, pažeidžia monosemijos principus), jam suteikiama žymė *deprecated* (ISO 2009: 35–36). Vis dėlto praktikoje sinonimų eliminuoti nepavyksta, jų atsiranda dėl įvairių priežasčių. Sigita Stankevičienė išskiria pirmiausia lingvistinius-kognityvinius ir ekstralingvistinius veiksnius – nominacinę variaciją ir komunikacinę variaciją, nulemtą skirtingų adresatų. Terminų sinonimai yra gana dažnas dalykas, kai tam tikros srities terminija tik formuojasi, tačiau jų gali atsirasti ir jau terminijai nusistovėjus (Stankevičienė 2012: 22). Taigi, natūralu, kad tokioje plačioje ir visuomenei artimoje srityje kaip kinologija nepageidaujamų terminų sinonimų išvengti sudėtinga. Angelė Kaulakienė skiria pagrįstąją (pavyzdžiui, lietuviškas ir tarptautinis terminas, sudėtiniai ir elipsiniai terminai) ir nepagrįstąją terminų sinonimiją, pastaroji ir yra vengtina (Kaulakienė 1994: 55). Šio straipsnio objektas – mūsų nacionalinės šunų veislės pavadinimo *skalikas* šalutiniai dėmenys: *lietuvių*, *Lietuvos*, *lietuviškas*. Siekiama nustatyti, kodėl atsirado tokia šios veislės pavadinimų įvairovė, kuo jie skiriasi ir kuris iš pavadinimų vis dėlto būtų taisyklingas. Tam iš LKD tarptautinių šunų parodų naujausių („Vilniaus pavasaris 2023“, „Lietuvos nugalėtojas 2023“, „Vilniaus taurė 2023“, „Kauno žiema 2023“, „Kauno nugalėtojas 2023“, „Kikos taurė 2023“) ir senesnių („Litexpo taurė 2018“, „Vilniaus žiema 2018“, „Kalėdų taurė 2018“) katalogų buvo išrinkti veislių pavadinimai (iš viso surinkta skirtingų 283 veislių pavadinimų), jie suklasifikuoti į keturias grupes ir patikrinta, ar esama kokios nors šunų veislių pavadinimų sistemos. Taip pat panagrinėti ne tik šunų, bet ir Lietuvoje išveistų kitų gyvūnų (arklių, kiaulių ir t. t.) pavadinimai, kad būtų nustatyta, kokią vietą bendroje sistemoje užimtų *lietuvių skalikas*.

KITŲ LIETUVOJE IŠVEISTŲ GYVŪNŲ PAVADINIMAI

Lietuvoje yra ne tik nacionalinė šunų veislė, bet ir arklių, balandžių, galvijų ir t. t. Siekiant kuo patikimiau nustatyti Lietuvoje išveistų gyvūnų įvardijimo tendencijas, jų pavadinimai patikrinti oficialiuose valdžios institucijų šaltiniuose – Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro ūkinių gyvūnų klasifikatoriuose. Taip pat įtraukti duomenys iš *Visuotinės lietuvių enciklopedijos* ir Lietuvos ūkinių gyvūnų genetinių išteklių apsaugos koordinavimo centro (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Lietuvoje išveistų gyvūnų pavadinimai

ŽEMĖS ŪKIO CENTRO KLASIFIKATORIAI	VISUOTINĖ LIETUVIŲ ENCIKLOPEDIJA	LIETUVOS ŪKINIŲ GYVŪNŲ GENETINIŲ IŠTEKLIŲ APSAUGOS KOORDINAVIMO CENTRAS
Lietuvos sunkieji	Lietuvos sunkieji	Lietuvos sunkieji arkliai
žemaitukai	žemaitukai	žemaitukai
stambieji žemaitukai	stambieji žemaitukai	stambieji žemaitukai
Lietuvos jojamieji		
Lietuvos baltosios	Lietuvos baltosios	Lietuvos baltosios
Lietuvos vietinės kiaulės		Lietuvos vietinės kiaulės
Lietuvos juodgalvės avys		Lietuvos juodgalvės avys
Lietuvos vietinės šiurkščiavilnės avys		Lietuvos vietinės šiurkščiavilnės avys
Lietuvos vietinės ožkos		Lietuvos vietinės ožkos
		Lietuvos šemieji galvijai
		Lietuvos baltnugariai galvijai
		Lietuvos žalieji galvijai
		Lietuvos juodmargiai galvijai
		vištinės žąsys
	lietuvių skalikas	lietuvių skalikai

Iš 1 lentelės matyti, kad kai kurie pavadinimai neturi atitikmenų viename ar kitame šaltinyje, o kiti pavadinimai jų turi visur. Pavyzdžiui, VLEe nėra straipsnių apie didžiąją dalį vietinių veislių. Lietuvos jojamieji žirgai įtraukti tik į klasifikatorių, nes tai gana nauja veislė ir kol kas nereikia valstybės lygiu imtis priemonių jai apsaugoti, bet pabrėžtina, kad jos veisimo darbus atliekančios organizacijos (Lietuvos arklių augintojų asociacija) dokumentuose vartojamas būtent junginys su dėmeniu *Lietuvos*. Galvijų įvardijimai klasifikatoriuje labai sutraukti ar supaprastinti, todėl neįtraukiami į šią lentelę. Klasifikatoriuose nėra lietuvių skalikų, nes tai ne žemės ūkio objektas, bet čia būtina paminėti 2016 m. Žemės ūkio ministerijos interneto tinklalapyje paskelbtą įrašą: „Žemės ūkio ministerija parengė ir 2008 metais patvirtino Lietuvos ūkinių gyvūnų genetinių išteklių išsaugojimo programą, į kurią įtraukė žemaitukus, stambiuosius žemaitukus ir Lietuvos sunkiuosius arklius, senojo genotipo trakėnų veislės arklius, Lietuvos vietines ir senojo genotipo Lietuvos baltąsias kiaules, šėmus ir

baltnugarius, senojo genotipo Lietuvos žaluosius, senojo genotipo Lietuvos juodmargius galvius, vietines šiurkščiavilnes ir Lietuvos juodgalves avis, vištines žąsis, Lietuvos skalikus (pabraukta autorių – *aut. past.*), vietines ožkas, vietines bites. Jų išskirtiniai paveldimi požymiai susiformavo Lietuvoje, todėl turi reikšmingą selekcinę, mokslinę, kultūrinę, istorinę, ekologinę bei ekonominę vertę ir yra svarbi pasaulinės biologinės įvairovės dalis“ (ŽŪM). Iš šios Žemės ūkio ministerijos dokumento ištraukos matyti, kad jeigu skalikų pavadinimas būtų įtrauktas į klasifikatorių, greičiausiai jame būtų vartojamas žodžių junginys *Lietuvos skalikas*. Kiti du šaltiniai teikia *lietuvių skaliko* terminą. Taigi, bent jau iš pateiktų vietinių naminių gyvūnų veislių pavadinimų *lietuvių skalikas* iškrenta kaip nesisteminis, nes valstybinėse institucijose įsigalėjęs *Lietuvos skalikas*.

Vietinių balandžių veislių įvardijimas turi gana ryškią sistemą. Paprastai pasirinktas koks nors toponimas ir prie jo prijungtas atributinis žodis – tam tikra balandžio fizinė, elgesio ypatybė ar perkeltinis jo apibūdinimas: *Sūduvos baltagalvis*, *Dainavos spalvotagalvis*, *Kauno drugelis*, *Kauno baltajuostis vartiklis*, *Klaipėdos aukštaskraidis*, *Vilniaus spalvotašonis*, *Vilniaus ereliukas*, *Vilniaus naktinis*, *Šiaulių baltasparniai*, *Lietuvos šarkelė*, *Lietuvos pašto-parodinis*, *Lietuvos žuvėdrėlė*, *Lietuvos figūrinis*. Šiuose įvardijimuose galima rasti pavyzdžių su dėmeniu *Lietuvos*, iš visos balandžių pavadinimų grupės išsiskiria *aukštaičių burbulis*. Matyti ryški tendencija įvardijimuose vartoti regionų, miestų pavadinimus.

ŠUNŲ VEISLIŲ PAVADINIMAI

Pagrindinė pasaulio kinologijos organizacija „The Fédération Cynologique Internationale“ (FCI) pripažįsta apie 360 šunų veislių. Kiekviena veislė turi savą pavadinimą – jis kinologijoje funkcionuoja kaip terminas. Iš kelių Lietuvoje vykstančių tarptautinių parodų katalogų buvo išrinkti šunų veislių įvardijimai. Jų rasta 283. Veislių pavadinimai buvo suskirstyti į grupes. Pirmas tris sudaro pavadinimai pagal analogiją, remiantis lietuvių kalbos šunų veislės pavadinimais *lietuvių skalikas* ir *Lietuvos skalikas*, bei negausūs tarpiniai atvejai (žr. 2 lentelę), ketvirtąją grupę – pavadinimai, atsiradę kitokių pagrindu: *afenpinčeris*, *akita*, *auksaspalvis retriveris*, *azavakas*, *barbetas*, *barzdotasis kolis*, *basendžis*, *basethaundas*, *biglis*, *Byverio terjeras*, *bobteilas*, *borderkolis*, *borderterjeras*, *boseronas*, *briaras*, *broholmeris*, *bulmastifas*, *bulterjeras*, *čiau čiau*, *čihuahua ilgaplaukis*, *čihuahua trumpaplaukis*, *cvergšnauceris baltas*, *cvergšnauceris juodas*, *cvergšnauceris juodas su įsidabriu*, *cvergšnauceris*

pipirai su druska, dalmatinas, Dendžio Dinmonto terjeras, didysis pudelis (pilkas, abrikosinis), didysis pudelis (ruda, juoda, balta), dirhaundas, dobermanas, dreveris, Džeko Raselo terjeras, falenas, fantomas nykštukinis, faraonų šuo, fyldspanielis, bladhaundas ir t. t. Tai yra gausiausia grupė – iš viso 109 atvejai, tačiau šiame straipsnyje ji nenagrinėjama.

2 lentelė. LKD organizuojamų parodų katalogų šunų veislių sudėtinių pavadinimų sandara

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALUTINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
akita	amerikiečių		tauta	amerikiečių akita
apsas	Lasos ¹		tikrinis	Lasos apsas
aviganis	Amerikos	miniatiūrinis	tikrinis	miniatiūrinis Amerikos aviganis
	australų		tauta	australų aviganis
	Bosnijos ir Hercegovinos–Kroatijos		tikrinis	Bosnijos ir Hercegovinos–Kroatijos aviganis
	šveicarų	baltasis	tauta	baltasis šveicarų aviganis
	belgų	griunendalis	tauta	belgų aviganis griunendalis
	belgų	lakenua	tauta	belgų aviganis lakenua
	belgų	malinua	tauta	belgų aviganis malinua
	belgų	terviuerenas	tauta	belgų aviganis terviuerenas
	Estrelos		tikrinis	Estrelos aviganis
	islandų		tauta	islandų aviganis
	Kaukazo		tikrinis	Kaukazo aviganis
	lenkų	žemumų	tauta	lenkų žemumų aviganis
	Maremano–Abrucio ²		tikrinis	Maremano–Abrucio aviganis

1 Taisyklingai lietuvių kalboje adaptuotas miesto pavadinimas *Lhasa* yra *Lhasa* (Lhasos apsas), tačiau kataloge pateikiama *Lasa*, greičiausiai įtakos turėjo pavadinimas kinų kalba *Lasa* (PVŽ).

2 Regiono pavadinimas, iš kurio kilusi veislė, originalo kalba yra *Abruzzo*, lietuvių kalboje jis adaptuotinas kaip *Abruciai* (Maremano–Abrucų aviganis) (PVŽ).

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALU- TINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
	olandų ³	ilgaplaukis	tauta	olandų aviganis ilgaplaukis ⁴
	olandų	šiurkščia- plaukis	tauta	olandų aviganis šiurkščiaplaukis
	Pietų Rusijos		tikrinis	Pietų Rusijos aviganis
	Podhalės		tikrinis	Podhalės aviganis
	Rytų Europos		tikrinis	Rytų Europos aviganis
	rumunų Karpatų		tauta; tikrinis	rumunų Karpatų aviganis
	Vidurinės Azijos		tikrinis	Vidurinės Azijos aviganis
	vokiečių		tauta	vokiečių aviganis
	vokiečių	ilgaplaukis	tauta	vokiečių aviganis ilgaplaukis
basetas	Artua Normandų ⁵		tauta; tikrinis	Artua Normandų basetas
	Gaskonės	žydrasis	tikrinis	Gaskonės žydrasis basetas
	Vandėjos	didysis; gri- fonas	tikrinis	Vandėjos didysis basetas grifonas

- 3 Dabar vietoj tradicinių pavadinimų *Olandija*, *olandas*, *olandiškas*, *olandų kalba* patariama vartoti *Nyderlandų Karalystė*, *Nyderlandai*, *nyderlandiečiai*, *nyderlandų kalba* (VLKK), vis dėlto nuo seno vartojami šunų veislių pavadinimai, kaip, pavyzdžiui, *olandų aviganis*, todėl keisti pavadinimų dėl rekomendacijos nebūtina (t. y. *nyderlandiečių aviganis*). Be to, bent surinkta medžiaga rodo, kad su priesaga *-ietis* šunų veislių pavadinimai nesudaromi, renkamasi ne valstybės gyventojų pavadinimus (ne *afganistaniečių kurtas*), o tautovardžius (*afganų kurtas*).
- 4 Atkreiptinas dėmesys į kai kurių veislių pavadinimuose pasitaikančią neįprastą lietuvių kalbai žodžių tvarką. Tai nėra šio straipsnio objektas, bet verta paminėti, kad įtakos tokiam kalbiškai netaisyklingam reiškiniui, matyt, turėjo veislės istorija. Greta tokių pavadinimų kaip *miniatiūrinis Amerikos aviganis*, *baltasis šveicarų aviganis*, *Vakarų Škotijos baltasis terjeras*, *rusų ilgaplaukis kurtas* yra *meksikiečių plikasis šuo miniatiūrinis*, *vokiečių aviganis ilgaplaukis* ir t. t. Gali būti, kad pastarieji ir panašūs pavadinimai apima veisles, kurios atsirado kiek vėliau už pagrindinį variantą, pavyzdžiui, *vokiečių aviganis* ir *vokiečių aviganis ilgaplaukis*, ir šalutinis dėmuo buvo tiesiog prirašytas, įtakos galėjo turėti ir tuo metu paplitęs pavadinimų modelis kitomis kalbomis. Kai šalutiniai dėmenys yra nurodomi skliausteliuose (*vokiečių dogas (juodas, marmurinis)*, *vokiečių vidutinis špicas (rudas, juodas)* ir t. t.), toks įvardijimo būdas nepažeidžia lietuvių kalbos sistemos, tačiau kitais atvejais netaisyklinga žodžių tvarka yra visiškai nepagrįsta, juolab kad greta yra analogiškų taisyklingų pavadinimų (plg.: *šiurkščiaplaukis vengrų vižlas*, *trumpaplaukis vengrų vižlas* ir *rusų žaisliukas ilgaplaukis*, *rusų žaisliukas trumpaplaukis*).
- 5 Antrasis pavadinimo dėmuo greičiausiai turėtų būti *normanų*, tą rodo ir veislės pavadinime originalo kalba esantis žodis *Normand* (Artua normanų basetas).

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALU- TINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
bišonas	Bolonės		tikrinis	Bolonės bišonas
	Havanos		tikrinis	Havanos bišonas
	Maltos		tikrinis	Maltos bišonas
	rusų	margasis	tauta	rusų margasis bišonas
	Tulearo ⁶		tikrinis	Tulearo bišonas
bokseris	vokiečių		tauta	vokiečių bokseris
brakas	burbonų ⁷		tikrinis	burbonų brakas
	italų		tauta	italų brakas
	Overnės		tikrinis	Overnės brakas
	portugalų		tauta	portugalų brakas
	prancūzų Pirėnų		tauta, tikrinis	prancūzų Pirėnų brakas
buhundas	norvegų		tauta	norvegų buhundas
buldogas	anglų		tauta	anglų buldogas
	Maljorkos		tikrinis	Maljorkos buldogas
	prancūzų		tauta	prancūzų buldogas
bulis	Amerikos		tikrinis	Amerikos bulis
bulterjeras	Stafordšyro		tikrinis	Stafordšyro bulterjeras
buvjė	flamandų		tauta	flamandų buvjė
činas	japonų		tauta	japonų činas
dogas	argentiniečių		tauta	argentiniečių dogas
	Bordo		tikrinis	Bordo dogas
	Kanarų		tikrinis	Kanarų dogas
	vokiečių	(juodas, marmurinis)	tauta	vokiečių dogas (juodas, marmurinis)
	vokiečių	(rudas, tigrinis)	tauta	vokiečių dogas (rudas, tigrinis)
	vokiečių	(žydras)	tauta	vokiečių dogas (žydras)
dratharas	vokiečių		tauta	vokiečių dratharas

6 Veislės pavadinimas siejamas su uostamiesčio pavadinimu *Toliara*. Įtakos pavadinimui kataloge, matyt, turėjo ankstesnis miesto pavadinimas *Tulear*. Miesto pavadinimas dabar lietuvių kalboje adaptuotas kaip *Toliara* (Toliaros bišonas) (PVŽ).

7 Burbonų brakas yra sena veislė, kilusi iš istorinės Prancūzijos srities Burbonės (pranc. *Bourbonnais*), todėl veislės pavadinimas lietuvių kalba nėra tikslus, turėtų būti Burbonės brakas.

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALU- TINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
espanjolis	Bretanės		tikrinis	Bretanės espanjolis
elniaganis	lapių		tauta	lapių elniaganis
grifonas	belgų		tauta	belgų grifonas
	Brabanto		tikrinis	Brabanto grifonas
	Briuselio		tikrinis	Briuselio grifonas
haskis	Sibiro		tikrinis	Sibiro haskis
heleris	Lankašyro		tikrinis	Lankašyro heleris
korgis	valų	kardiganas	tauta	valų korgis kardiganas
	valų	pembrukas	tauta	valų korgis pembrukas
kokerspanielis	amerikiečių		tauta	amerikiečių kokerspanielis
	anglų		tauta	anglų kokerspanielis
kurtas	afganų		tauta	afganų kurtas
	ispanų		tauta	ispanų kurtas
	lenkų		tauta	lenkų kurtas
	rusų	ilgaplaukis	tauta	rusų ilgaplaukis kurtas
	Sicilijos		tikrinis	Sicilijos kurtas
	vengrų		tauta	vengrų kurtas
kurtsharas	vokiečių		tauta	vokiečių kurtsharas
laika	Jakutijos		tikrinis	Jakutijos laika
	karelų	lokinė	tauta	karelų lokinė laika
	suomių		tauta	suomių laika
	švedų		tauta	švedų laika
	Vakarų Sibiro		tikrinis	Vakarų Sibiro laika
malamutas	Aliaskos		tikrinis	Aliaskos malamutas
mastifas	Neapolio		tikrinis	Neapolio mastifas
	Tibeto		tikrinis	Tibeto mastifas
ogaras	lenkų		tauta	lenkų ogaras
paukštšunis	Miunsterio	mažasis	tikrinis	Miunsterio mažasis paukštšunis
	Veimaro	trumpa- plaukis	tikrinis	Veimaro trumpaplaukis paukštšunis
pėdsekys	bavarų		tauta	bavarų pėdsekys

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALU- TINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
podengas	portugalų	trumpaplau- kis mažasis	tauta	portugalų podengas trumpaplaukis mažasis
pointeris	anglų		tauta	anglų pointeris
retriveris	Česapyko ⁸ įlankos		tikrinis	Česapyko įlankos retriveris
	Labradoro		tikrinis	Labradoro retriveris
	Naujosios Škotijos		tikrinis	Naujosios Škotijos retriveris
ridžbekas	Rodezijos		tikrinis	Rodezijos ridžbekas
	Tailando		tikrinis	Tailando ridžbekas
seteris	airių		tauta	airių seteris
	airių	raudadėmis	tauta	airių raudadėmis seteris
	anglų		tauta	anglų seteris
	škotų		tauta	škotų seteris
skalikas	estų		tauta	estų skalikas
	lenkų		tauta	lenkų skalikas
	lietuvių		tauta	lietuvių skalikas
	suomių		tauta	suomių skalikas
spanielis	airių	vandens	tauta	airių vandens spanielis
	amerikiečių	vandens	tauta	amerikiečių vandens spanielis
	Klamberio		tikrinis	Klamberio spanielis
	lenkų		tauta	lenkų spanielis
	olandų		tauta	olandų spanielis
	rusų		tauta	rusų spanielis
	Sasekso		tikrinis	Sasekso spanielis
	Tibeto		tikrinis	Tibeto spanielis
	vokiečių		tauta	vokiečių spanielis
spinonas	italų		tauta	italų spinonas
springer- spanielis	valų		tauta	valų springerspanielis

⁸ Kataloge yra užrašyta *Česapyko*, bet taisyklingai adaptuota *Chesapeake* forma turėtų būti *Česapikas* (Česapiko įlankos retriveris) (PVŽ).

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALU- TINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
špicas	ainų		tauta	ainų špicas
	Eurazijos		tikrinis	Eurazijos špicas
	japonų		tauta	japonų špicas
	Norboteno		tikrinis	Norboteno špicas
	norvegų	pilkasis	tauta	norvegų pilkasis špicas
	suomių-lapių		tauta	suomių-lapių špicas
	vokiečių	didysis (ru- das, juodas)	tauta	vokiečių didysis špicas (rudas, juodas)
	vokiečių	mažasis (baltas)	tauta	vokiečių mažasis špicas (baltas)
	vokiečių	mažasis (ki- tos spalvos)	tauta	vokiečių mažasis špicas (kitos spalvos)
	vokiečių	mažasis (ru- das, juodas)	tauta	vokiečių mažasis špicas (rudas, juodas)
	vokiečių	nykštukinis	tauta	vokiečių nykštukinis špicas
	vokiečių	vidutinis (baltas)	tauta	vokiečių vidutinis špicas (baltas)
	vokiečių	vidutinis (kitos spalvos)	tauta	vokiečių vidutinis špicas (kitos spalvos)
	vokiečių	vidutinis (rudas, juodas)	tauta	vokiečių vidutinis špicas (rudas, juodas)
šuo	australų	ganymo	tauta	australų ganymo šuo
	Chodsko		tikrinis	Chodsko šuo
	danų-švedų	ūkininkų	tauta	danų-švedų ūkininkų šuo
	Ibisos	šiurkščia- plaukis	tikrinis	Ibisos šuo šiurkščiaplaukis
	Ibisos	trumpa- plaukis	tikrinis	Ibisos šuo trumpaplaukis
	ispanų	vandens	tauta	ispanų vandens šuo
	kinų	kuoduotasis	tauta	kinų kuoduotasis šuo

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALU- TINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
	Korsikos ⁹		tikrinis	Korsikos šuo
	Drentės	kurapkinis	tikrinis	Drentės kurapkinis šuo
	meksikiečių	plikasis mi- niatiūrinis	tauta	meksikiečių plikasis šuo miniatiūrinis
	meksikiečių	plikasis standartinis	tauta	meksikiečių plikasis šuo standartinis
	meksikiečių	plikasis vidutinis	tauta	meksikiečių plikasis šuo vidutinis
	Peru	plikasis	tikrinis	Peru plikasis šuo
	Pirėnų kalnų		tikrinis	Pirėnų kalnų šuo
	portugalų	vandens	tauta	portugalų vandens šuo
	Romanijos	vandens	tikrinis	Romanijos vandens šuo
terjeras	airių		tauta	airių terjeras
	amerikiečių	plikasis	tauta	amerikiečių plikasis terjeras
	amerikiečių stafordšyro ¹⁰		tauta, tikrinis	amerikiečių Stafordšyro terjeras
	australų		tauta	australų terjeras
	australų	šilkinis	tauta	australų šilkinis terjeras
	Bedlingtono		tikrinis	Bedlingtono terjeras
	Bostono		tikrinis	Bostono terjeras
	brazilų		tauta	brazilų terjeras
	Erdelio		tikrinis	Erdelio terjeras
	Imalio slėnio		tikrinis	Imalio slėnio terjeras
	Jorkšyro		tikrinis	Jorkšyro terjeras
	Leiklendo ¹¹		tikrinis	Leiklendo terjeras
	Mančesterio		tikrinis	Mančesterio terjeras
	Norfolko		tikrinis	Norfolko terjeras

9 Tai yra netikslus pavadinimas, šiuo metu svarstoma, kaip lietuvių kalboje turėtų būti adaptuotas originalus veislės pavadinimas *Cane Corso*.

10 *Stafordšyras* yra grafystės pavadinimas (PVŽ), todėl turėtų būti rašoma didžiąja raide, plg. Stafordšyro bulterjeras.

11 Pavadinime vartojama *Leiklendo*, tačiau toponimas *Lakeland* lietuvių kalboje yra adaptuotas kaip *Leiklandas* (Leiklando terjeras) (PVŽ).

PAGRINDINIS PAVADINIMO DĖMUO	ŠALUTINIS PAVADINIMO DĖMUO (tautos pavadinimas arba toponimas)	KITI DĖMENYS	ŠALU- TINIO DĖMENS TIPAS	ŠUNS VEISLĖS PAVADINIMAS KATALOGUOSE
	Norvidžo		tikrinis	Norvidžo terjeras
	rusų	juodasis	tauta	juodasis rusų terjeras
	Silihemo		tikrinis	Silihemo terjeras
	Skajaus		tikrinis	Skajaus terjeras
	škotų		tauta	škotų terjeras
	Tenterfield ¹²		tikrinis	Tenterfield terjeras
	Tibeto		tikrinis	Tibeto terjeras
	Vakarų Škotijos	baltasis	tikrinis	Vakarų Škotijos baltasis terjeras
	valų		tauta	valų terjeras
toiterjeras	anglų		tauta	anglų toiterjeras
valhundas	švedų		tauta	švedų valhundas
vilkogaudis	airių		tauta	airių vilkogaudis
vilkšunis	čekoslovakų		tauta	čekoslovakų vilkšunis
vižlas	vengrų	šiurkščia- plaukis	tauta	šiurkščiaplaukis vengrų vižlas
	vengrų	trumpa- plaukis	tauta	trumpaplaukis vengrų vižlas
zenenhundas	Apencelio		tikrinis	Apencelio zenenhundas
	Berno		tikrinis	Berno zenenhundas
	Entlebucho		tikrinis	Entlebucho zenenhundas
žaisliukas	rusų	ilgaplaukis	tauta	rusų žaisliukas ilgaplaukis
	rusų	trumpa- plaukis	tauta	rusų žaisliukas trumpaplaukis
žiurkutis	Prahos		tikrinis	Prahos žiurkutis

Būtina pabrėžti, kad veislių pavadinimų su priesaga *-iškas* nerasta (plg. *lietuviškas skalikas*). Surinkti pavyzdžiai atskleidžia gana aiškią sistemą (pateikiama nuo gausiausios): a) paprastai gramatinami originalūs veislių

¹² Kažkodėl pateiktas neadaptuotas miesto pavadinimas *Tenterfield*, adaptuota forma yra *Tenterfildas* (Tenterfildo terjeras) (PVŽ).

pavadinimai (pavyzdžiui, *bobteilas* < ang. *bobtail*, *jagdterjeras* < vok. *Jagdterrier*); neretai tai yra pavadinimai, kuriuose atsispindi šuns paskirtis (pavyzdžiui, *foksterjeras* < ang. *fox* „lapė“), žmogaus pavardė (pavyzdžiui, *Sarloso vilkšunis*) ar net literatūrinis personažas (*Dendžio Dinmonto terjeras* pavadintas veikėjo iš Valterio Skoto novelės „Gajus Maneringas“ vardu) (109 atvejai); b) kiek mažiau veislių pavadinimų padaryta vartojant tautovardžius (98) (pavyzdžiui, *anglų buldogas*, *vokiečių aviganis*); c) pavadinimų pagrindą sudaro toponimai (72); d) labai retais atvejais pavadinimai apima ir etnonimą, ir toponimą (4) (pavyzdžiui, *prancūzų Pirėnų brakas*, *rumunų Karpatų aviganis*).

Taigi, veislių pavadinimai su toponimais, bent jau atlikto nedidelio tyrimo metu, nėra gausiausia grupė. Be to, jais remiantis matyti, kad vyrauja ne valstybės pavadinimai. Pasitaiko vienas kitas oronimas (*Pirėnų kalnų šuo*), hidronimas (*Česapiko įlankos retriveris*), slėnio (*Entlebucho zenenhundas*), parko (*Klamberio spanielis*), dvaro (*Silihemo terjeras*) pavadinimai. O daugiausia šios grupės šunų veislių pavadinimų yra sudaryta su toponimais, kurie žymi ko nors didesnio dalį – žemyno, valstybės ir t. t. Tai yra miestų pavadinimai (Bedlingtonas, Bostonas, Briuselis, Drentė, Mančesteris, Praha ir t. t.), istorinio ar dabartinio regiono, priklausomai nuo šalies, – valstijos, grafystės, leno, kantono ar pan. – pavadinimas (Aliaska, Apencelis, Gaskonė, Norbotenas, Norfolkas, Rodezija, Vakarų Sibiras ir t. t.), taip pat ryški yra salų (Ibisos, Kanarų, Korsikos, Maljorkos, Skajaus ir t. t.) grupė. Regionas akivaizdžiai atsispindi pavadinimuose *Eurazijos špicas*, *Kaukazo aviganis*, *Rytų Europos aviganis*, *Vidurinės Azijos aviganis*.

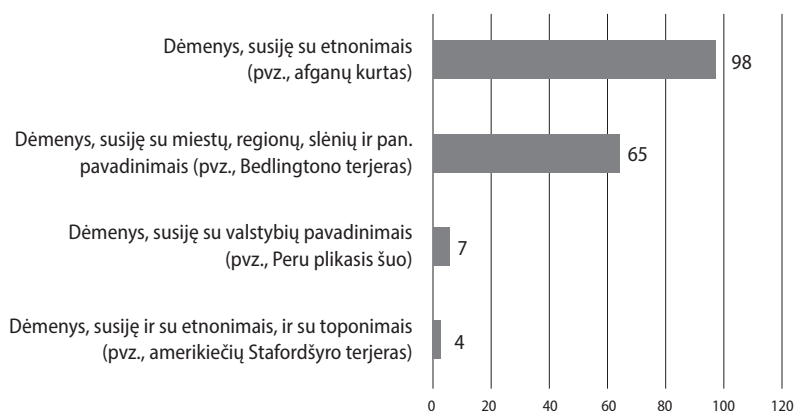
Veislės pavadinimai *Amerikos bulis*, *Bosnijos ir Hercegovinos–Kroatijos aviganis*, *Maltos bišonas*, *miniatiūrinis Amerikos aviganis*; *Peru plikasis šuo*, *Tailando ridžbekas*; *Tibeto mastifas*, *Tibeto spanielis* ir *Tibeto terjeras* atrodo nesistemiški. *Amerikos bulis* yra gana nauja veislė ir, matyt, dar neturi nusistovėjusio pavadinimo lietuvių kalba, todėl, ieškant jo kituose šaltiniuose, galima rasti pavadinimų su dėmenimis ir *Amerikos*, ir *amerikiečių*. Angliškas veislės pavadinimas yra *american bully*. Kitos iš JAV kilusios veislės *American akita*, *American cocker spaniel*, *American Staffordshire terrier* lietuvių kalba vadinamos *amerikiečių akita*, *amerikiečių kokerspanielis*, *amerikiečių Stafordšyro terjeras*. Vadinas, sistemiškumo kriterijus reikalauja, kad būtų *amerikiečių bulis*. Panašiai turėtų būti ir su *miniatiūriniu Amerikos aviganiu* (plg. *miniature American shepherd*) – lietuviškai šis pavadinimas, atsižvelgiant į sistemą, turėtų būti *miniatiūrinis amerikiečių aviganis*.

Taip pat klausimų kelia *Tailando ridžbekas*, *Tibeto spanielis*, *Tibeto terjeras*. Šių veislių pavadinimai kitomis pagrindinėmis FCI kalbomis yra ang. *Thai ridgeback dog*, *Tibetan spaniel*, *Tibetan terrier*; pranc. *Chien thaïlandais a crete dorsale*, *Epagneul tibétain*, *Terrier tibétain*; vok. *Thailand-ridgeback*, *Tibet-spaniel*, *Tibet-terrier*. Taigi, angliškuose ir prancūziškuose terminuose yra *tailandiečių* ir *tibetiečių*, tik vokiečių kalba dėmuo yra *Tailando* ir *Tibeto*. Laikantis vertimo logikos ir sistemiškumo, lietuvių kalba šios veislės turėtų būti: *tailandiečių ridžbekas*, *tibetiečių spanielis*, *tibetiečių terjeras*. Vis dėlto *Tibeto mastifas* pagrįstai taip vadinamas, nes, sprendžiant iš kitų kalbų pavyzdžių ir remiantis faktais apie pačią veislę, pavadinime turima omenyje Tibeto aukštuma ir šalutinis dėmuo *Tibeto* nepažeidžia sistemos.

Dviprasmiškas gali pasirodyti pavadinimas *Maltos bišonas*, turint omenyje, kad yra Maltos Respublika, įsikūrusi salyne. Vis dėlto Malta vadinama ir jai priklausanti didžiausia salyno sala, taigi šiuo atžvilgiu pavadinimas iš sistemos neiškrenta.

Likę du veislės pavadinimai *Peru plikasis šuo* bei *Bosnijos ir Hercegovinos–Kroatijos aviganis*, nors ir neatitinka sistemos, gali būti pagrįsti. Greičiausiai įtakos turi tai, kad sudėtinga apibrėžti šių šalių gyventojų etninę sudėtį, pavyzdžiui, VLEe tik pateikiama, kad dauguma Peru gyventojų yra metisai (VLEe). Be to, *Bosnijos ir Hercegovinos–Kroatijos aviganis* yra kilęs iš vietos, patenkančios į abiejų valstybių teritoriją.

Smulkesnį aptartųjų veislių pavadinimų grupių (t. y. neįtraukiant pavadinimų, kai yra tik sugramatintas originalus veislės pavadinimas) pasiskirstymą žr. 1 pav.

1 pav. Šunų veislių sudėtinių pavadinimų dėmenų pasiskirstymas

Esama ir tam tikros tarptautinės šunų veislių pavadinimų sistemos. Tikslinga sugretinti keliolika pavadinimų anglų, prancūzų ir vokiečių – pagrindinėmis FCI kalbomis¹³ – su lietuvių kalbos veislių pavadinimais, kai jų šalutinis dėmuo yra etnonimas (pagal *lietuvių skalikas*) ir toponimas (pagal *Lietuvos skalikas*) (žr. 3 ir 4 lenteles).

3 lentelė. Veislių pavadinimai pagrindinėmis FCI kalbomis (pagal pavadinimą *lietuvių skalikas*)

LIETUVIŲ K.	ANGLŲ K.	PRANCŪZŲ K.	VOKIEČIŲ K.
airių terjeras	Irish Terrier	Terrier Irlandais	Irischer Terrier
afganų kurtas	Afghan Hound	Levrier Afghan	Afghanischer Windhund
brazilų terjeras	Brazilian Terrier	Terrier Bresilien	Brasilianischer Terrier
čekoslovakų vilkšunis	Czechoslovakian Wolfdog	Chien Loup Tchecoslovaque	Tschechoslowakischer Wolfhund
estų skalikas	Estonian Hound	Chien courant d'Estonie	Estnische Bracke
ispanų kurtas	Spanish Greyhound	Levrier Espagnol	Spanischer Windhund
japonų činas	Japanese Chin	Epagneul Japonais	Japan-Chin
juodasis rusų terjeras	Russian Black Terrier	Terrier Noir Russe	Russischer Schwarzer Terrier
lenkų kurtas	Polish Greyhound	Levrier Polonais	Polnischer Windhund
meksikiečių plikasis šuo	Xoloitzcuintle	Xoloitzcuintle	Mexikanischer Nackthund
prancūzų buldogas	French Bulldog	Bouledogue Français	Französische Bulldogge
suomių laika	Finnish Spitz	Spitz Finlandais	Finnen-Spitz
škotų terjeras	Scottish Terrier	Terrier Ecossais	Schottischer Terrier
olandų aviganis	Dutch Shepherd Dog	Berger Hollandais	Holländischer Schäferhund
vokiečių špicas	German Spitz	Spitz Allemand	Deutscher Spitz

¹³ Šunų veislių pavadinimai minėtomis kalbomis yra paimti iš FCI tinklalapio <https://www.fci.be/en/Nomenclature/races.aspx>, kai kuriomis kalbomis pateikiami originalūs pavadinimai (pavyzdžiui, ang. *Dogue de Bordeaux*).

4 lentelė. Veislių pavadinimai pagrindinėmis FCI kalbomis (pagal pavadinimą Lietuvos skalikas)

LIETUVIŲ K.	ANGLŲ K.	PRANCŪZŲ K.	VOKIEČIŲ K.
Aliaskos malamutas	Alaskan Malamute	Malamute de l'Alaska	Alaskan Malamute
Bedlingtono terjeras	Bedlington Terrier	Terrier de Bedlington	Bedlington Terrier
Bordo dogas	Dogue de Bordeaux	Dogue de Bordeaux	Bordeauxdogge
Bostono terjeras	Boston Terrier	Terrier de Boston	Boston terrier
Bretanės spanielis	Brittany Spaniel	Epagneul Breton	Bretonischer Spaniel
Havanos bišonas	Havanese	Bichon Havanais	Havanese
Jorkšyro terjeras	Yorkshire Terrier	Terrier du Yorkshire	Yorkshire Terrier
Kaukazo aviganis	Caucasian Shepherd Dog	Berger du Caucase	Kaukasischer Schäferhund
Korsikos šuo	Italian Cane Corso	Chien de Cour Italien	Italienischer Corso-hund
Naujosios Škotijos retriveris	Nova Scotia Duck Tolling Retriever	Retriever de la Nouvelle Ecosse	Nova Scotia Retriever
Norboteno špicas	Norrbottenspitz	Spitz de Norrbotten	Norrbottenspitz
Peru plikasis šuo	Peruvian Hairless Dog	Chien Nu du Perou	Peruanischer Nackthund
Prahos žiurkutis	Prague Ratter	Ratier de Prague	Prager Rattler
Podhalės aviganis	Tatra Shepherd Dog	Chien de Berger des Tattras	Tatra-Schäferhund
Sibiro haskis	Siberian Husky	Husky de Sibérie	Siberian Husky

Lyginti veislių pavadinimus skirtingomis kalbomis yra kiek sudėtingiau dėl nevienodų kalbų sistemų, tačiau iš abiejų lentelių matyti, kad tiek anglų, tiek prancūzų, tiek vokiečių kalbose šunų veislių įvardijimuose paprastai nėra valstybės pavadinimo, dažniausiai šalutiniai dėmenys yra susiję su tautos pavadinimais. Iš pirmos grupės, kuri atitinka lietuvių kalbos *airių terjeras*, *afganų kurtas*, *brazilų terjeras* ir t. t., išsiskiria vos keli pavadinimai, pavyzdžiui, vokiečių kalbos *Japan-Chin* ar prancūzų *Chien courant d'Estonie*, – čia yra pavartoti valstybės pavadinimai. Verta paminėti, kad bent jau estų skalikas yra visai neseniai FCI pripažinta veislė ir galbūt todėl prancūzų kalboje atsiradęs toks nesisteminis dalykas. Kitoje grupėje (*Aliaskos malamutas*, *Bedlingtono terjeras*, *Bordo dogas* ir t. t.), panašiai kaip

ir lietuvių, prancūzų kalba jau vyrauja atvejai su toponimais, iš sistemos iškrenta tik *Bichon Havanais*. Anglų ir vokiečių kinologijos tradicijoje apskritai dažniausiai vengiama toponimų, iš 4 lentelės matyti, kad net ten, kur lietuvių kalboje vartojamas toponimas, šiose kalbose kartais jo gali ir nebūti, tarkime, vok. *Bretonischer Spaniel*.

Būtina apžvelgti ir kartais, nors daug rečiau nei *lietuvių skalikas* ir *Lietuvos skalikas*, pavartojamą pavadinimą *lietuviškas skalikas*. Kaip matyti iš anksčiau pateiktų pavadinimų, lietuvių kinologijoje panašių šunų pavadinimų, tarkime, *angliškas buldogas*, nepasitaiko. Bet klaidinga būtų manyti, kad būdvardžiai apskritai negali būti termino dalis. Jie kartu su daiktavardžiais arba daiktavardiniais žodžių junginiais gali sudaryti terminologinius vienetus (Mitkevičienė 2022: 7), kitaip tariant, jie gali būti šalutiniai termino dėmenys. Kai lietuvių kalbos šunų veislių pavadinimuose vartojami būdvardžiai, pavyzdžiui: *amerikiečių plikasis terjeras*, *australy šilkinis terjeras*, *Miunsterio mažasis paukštšunis* ir t. t., jie atlieka atributinę funkciją. Kartais veislių pavadinimai skiriasi tik būdvardžiu (*ilgaplaukis taksas* / *trumpaplaukis taksas*), jie yra aiški terminologinio vieneto dalis. Vis dėlto visais atvejais būdvardžiai apibūdina šunų ypatybę – kailio spalvą, ilgį, tipą, šuns dydį ir pan., o ne priklausymą tautai, t. y. nėra vartojama *angliškas buldogas* ar *vokiškas aviganis*. Tiesa, kai kuriose slavų kalbose šunų pavadinimai sudaromi kaip tik su būdvardžiais: len. *gończy polski*, *polski owczarek nizinny*, rus. *русская псовая борзая*, *русскуй моу* ir pan. Kaip buvo minėta, daug įtakos turi ir kalbos sistema. Galbūt kaimyninių kalbų įtaką galima išžvelgti ir kartais šiandien pavartojamame junginyje *lietuviškas skalikas*. Vis dėlto įdomus dalykas atsispindi tarpukario ir kiek vėlesniuose straipsniuose. Tarkime, 1927 m. straipsnyje apie kinologijos padėtį to meto Lietuvoje randami tokie pavadinimai: *anglų pointeriai*, *aiurių seteriai*, *vokiečių vižlai* (Sary-kurt 1927: 12). Kitame, kiek vėlesniame, straipsnyje vėlgi randame parašyta *anglų pointeris*, *vokiečių trumpaplaukis pointeris* (Medėjas 1936: 9), tačiau čia pat vartojamas ir *angliškų veislių šunys* (Medėjas 1936: 10). Šiame straipsnyje labai aiškiai atsiskleidžia, kad kai šnekama apie konkrečias veisles, yra vartojami šiandien kinologams įprasti, jau nusistovėję junginiai su etnonimais, o kai norima išskirti vieną dalyką iš daugelio, šiuo atveju Anglijoje išveistus šunis, yra pavartojamas priesagos *-iškas* vedinys. Tai yra visiškai įprasta viena iš dažniausių priesagos *-iškas* daiktavardinių būdvardžių vedinių reikšmių: „<...> būdingas, įprastas, priskiriamas pamatiniu žodžiu pasakytam daiktui, susijęs su tuo

daiktu“ (DLKG 1997: 207). Tą patį galima pasakyti ir apie *lietuviškas medus, lietuviški arkliai* (*Nedidelį lietuviškų arklių ūgį liudija ir rašytiniai šaltiniai* (Vitkūnas 2006: 12)), *olandiškas sūris, šveicariškas peilis* ar *lietuviški agurkai*. Būtina paminėti, kad senesniuose lietuvių kalbos raštuose (XV–XIX a.) priesagos *-iškas* būdvardžiai, išvesti iš daiktavardžių, turi ir priklausymo kam reikšmę, pavyzdžiui, *kaimyniškas butas* „kaimynų butas“ (LKG 1965: 559). Tačiau *lietuviškas skalikas, angliški šunys* ir panašūs junginiai neatlieka termino funkcijos, savaime suprantama, kad ir būdvardžiai čia nėra termino dalis, jie tik leidžia patikslinti pateikiamą informaciją.

IŠVADOS

Oficialiuose valdžios institucijų šaltiniuose Lietuvoje išveistų naminių gyvūnų veislių pavadinimus įprasta sudaryti su žodžiu *Lietuvos*. Šuo nėra įtrauktas į vietinių gyvūnų klasifikatorių, tačiau iš ŽŪM dokumento ištraukos matyti, kad jeigu ir būtų, greičiausiai būtų pavadintas *Lietuvos skaliku*, o pavadinimas *lietuvių skalikas* būtų nesisteminis. Tokią vartoseną galima paaiškinti valstybinių institucijų vidine tvarka: matyt, mėginama sukurti vieną sistemą, greičiausiai įtakos turi ir vertimai iš / į Europos Sąjungoje vartojamas kalbas, ir neatsižvelgiama į tradicinį veislių pavadinimų vartojimą būtent kinologijoje. Tačiau atkreipus dėmesį į lietuviškų balandžių veislių pavadinimus, čia jau matyti ryškesnė tendencija sudaryti pavadinimus su regionų ar miestų pavadinimais (*Sūduvos baltagalvis, Dainavos spalvotagalvis, Kauno drugelis* ir t. t.).

Šunys ir jų veislės priklauso kinologijos sričiai, todėl taisyklingas veislės pavadinimas pirmiausia priklauso nuo tradicinio vartojimo šioje srityje ir veislės klubo nuostatų. LKD tinklalapyje pateikiamos taisyklingo veislių vartojimo gairės gali atrodyti kiek miglotos, nes kartais sunku suprasti, ar veislės pavadinime turėtų būti pabrėžta jo kilmės vieta, ar ryšis su tauta, kuri tą veislę suformavo. Remiantis tokia logika pagrįstai iškiltų klausimas, kodėl, tarkime, yra *vokiečių aviganis*, o ne *Vokietijos aviganis*, jeigu veislė yra kilusi iš šios šalies. Vis dėlto atidžiau išnagrinėjus veislių pavadinimus matyti tvarkinga sistema su retomis išimtimis (ne tik lietuvių kalboje, bet ir anglų, prancūzų, vokiečių). Sudaryti veislių pavadinimus su valstybių pavadinimais yra vengiama visomis minėtomis kalbomis. Didžioji dalis toponimų veislių pavadinimuose yra regionų, kalnų, miestų, slėnių ir pan. pavadinimai (iš viso 69). Atvejų, kai dėmuo žymi valstybę, iš visų šiame darbe nagrinėtų 283 veislių pavadinimų yra vos vienas

kitas (*Amerikos bulis, Bosnijos ir Hercegovinos–Kroatijos aviganis, miniatiūrinis Amerikos aviganis, Peru plikasis šuo, Tailando ridžbekas*). Vieni tokie pavadinimai gali būti gana paprastai paaiškinami (pavyzdžiui, *Peru pilkasis šuo*), kiti atrodo nepagrįsti (pavyzdžiui, *miniatiūrinis Amerikos aviganis*). Veislės pavadinimas *Maltos bišonas*, jeigu dėmuo *Maltos* siejamas su salos pavadinimu, neprieštarauja sistemai. Sunkiau vertinti pavadinimus *Tibeto spanielis, Tibeto terjeras*, nes angliškuose ir prancūziškuose atitikmenyse yra *tibetiečių*, o vokiečių – *Tibeto*. Valstybės pavadinimo nėra ir tais atvejais, kai veislės pavadinimas yra dvigubas, t. y. jame pavartotas ir etnonimas, ir toponimas. O antra pagal gausumą grupė (daugiausia atvejų – 109, kai paprasčiausiai gramatinamas originalus veislės pavadinimas) yra veislių pavadinimai, kurių dėmuo – tautų pavadinimai. Taigi, žvelgiant iš kinologijos perspektyvos, net nėra pagrindo tokiam veislės pavadinimui kaip *Lietuvos skalikas* atsirasti, todėl greičiausiai dėl veislės pavadinimo vartojimo valstybinėse institucijose vartosenoje pasitaikantis *Lietuvos skalikas* yra nepagrįstas *lietuvių skaliko* sinonimas ir vengtinas. Rečiau pasitaikantis *lietuviškas skalikas* apskritai neturėtų būti vertinamas kaip kinologijos terminas ir nevartotinas veislės pavadinimui nusakyti. *Lietuvos skalikas* ir *lietuviškas skalikas* greičiausiai yra komunikacinės variacijos, t. y. dėl skirtingų komunikacijos dalyvių, atitinkamos srities specialistų (kinologų ir pan.) ir ne specialistų, bendravimo.

PAGRINDINIAI ŠALTINIAI

- FCI – *The Fédération Cynologique Internationale*. Prieiga internete: <https://www.fci.be/en/nomenclature> [žiūrėta 2023 m. sausį].
- Lietuvių kinologų draugijos organizuojamų parodų katalogai*. Prieiga internete: <https://kinologija.lt/parodos--renginiai/parodos/> [žiūrėta 2023 m. sausį].
- Lietuvos ūkinių gyvūnų genetinių išteklių apsaugos koordinavimo centras*. Prieiga internete: <https://gic.lsmuni.lt/> [žiūrėta 2023 m. sausį].
- VLEe – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, e. variantas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. Prieiga internete: <https://www.vle.lt/> [žiūrėta 2023 m. balandį].
- Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro ūkinių gyvūnų klasifikatoriai*. Prieiga internete: <https://www.vic.lt/gpsas-apskaita/ukiniu-gyvunu-klasifikatoriai/> [žiūrėta 2023 m. sausį].
- ŽŪM – *Lietuviškos gyvulių veislės – pasaulinės žemės ūkio įvairovės dalis*. Prieiga internete: <https://zum.lrv.lt/lt/naujienos/lietuviskos-gyvuliu-veisles-pasaulines-zemes-ukio-ivairoves-dalis> [žiūrėta 2023 m. sausį].

LITERATŪRA

- DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, sud. A. Vytautas, K. Garšva, A. Girdenis, E. Jakaitienė, P. Kniūkšta, S. Krinickaitė ir kt., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.
- ISO – *International standart. Terminology work – Principles and methods*, e. leidinys, 2009.
- Jakaitienė Evalda 2010: *Leksikologija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

- Kaulakienė Angelė 1994: Fizikos ir technikos terminų sinonimijos vertinimas. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 31, 51–56.
- LKG – *Lietuvių kalbos gramatika* I, vyr. red. K. Ulvydas, Vilnius: Mintis, 1965.
- Medėjas 1936: Reproduktoariai ir augintojai. – *Medžiotojas* 27, 8–11.
- Milerytė Rasa 2020: *Lietuviški skalikai – nacionalinė veislė, ne mažiau populiarė ir užsienyje – nutolo nuo išnykimo ribos*. Prieiga internete: <http://miskininkas.eu/lietuviski-skalikai-nacionaline-veisle-ne-maziau-populiari-ir-uzsienyje-nutolo-nuo-isnykimo-ribos/> [žiūrėta 2023 m. balandį].
- Mitkevičienė Asta 2020: Ar terminų sinonimija yra trūkumas? – *Bendrinė kalba* 93. Prieiga internete: <https://journals.lki.lt/bendrinekalba/article/view/899/1112> [žiūrėta 2023 m. balandį].
- Mitkevičienė Asta 2022: Termininiai būdvardžiai internetinėje žiniasklaidoje. – *Terminologija* 29, 6–22.
- PVŽ – *Pasaulio vietovardžių žodynas*. Prieiga internete: <https://vietovardziai.melc.lt/> [žiūrėta 2023 m. balandį].
- Sary-kurt 1927: Šunų, standartų ir lauko bandymų reikalu. – *Medžiotojas* 1, 11–14.
- Stankevičienė Sigita 2012: Variantinė ir sinoniminė lietuvių ir vokiečių kalbų elektrostatikos terminų raiška. – *Kalbų studijos* 21, 21–27.
- Vitkūnas Manvydas 2006: Gyvulininkystė. – *Mokslo darbai* 47, 3–22.
- VLKK – Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Prieiga internete: <https://www.vlkk.lt/naujienos/kitos-naujienos/nyderlandai-nyderlandieciai-nyderlandu-kalba> [žiūrėta 2023 m. balandį].

LIETUVOS, LIETUVIŲ OR LIETUVIŠKAS SKALIKAS: PROBLEMS OF USING DOG BREED NAMES

Summary

Lately, a number of works on Lithuanian terminology have been dedicated to the general principles and the terms of individual fields, but the terms of cynology have not yet received the attention of Lithuanian researchers. In Lithuania, indigenous animal breeds receive very little attention and are not well known to the general public. Cynologists and enthusiasts of the only Lithuanian dog breed have noticed that this breed is called differently – *lietuvių skalikas*, *Lietuvos skalikas*, or *lietuviškas skalikas* – in the media and other sources. If the name of a dog breed is seen as a term in the field of cynology, it should be unique to the concept. Synonymy is one of the shortcomings of terminology, but it is usually unavoidable in practice for a variety of reasons, e.g., linguistic-cognitive or extra-linguistic factors, and it can also occur after the terminology of a particular field has been established. Naturally, it is difficult to avoid unwanted synonyms in a field as broad and close to society as cynology. The authors identified the reasons for the emergence of the variety of the names for this dog breed: *lietuvių skalikas*, *Lietuvos skalikas*, or *lietuviškas skalikas*. They also discuss the differences between them, and which of the names should still be used. For this purpose, 283 dog breed names in total were selected from the latest catalogues of international dog shows of the Lithuanian Cynological Society and classified into three groups. The authors also checked if a system for naming dog breeds was available. Not only the names of dogs, but also those of other animals (horses, pigs, etc.) that have been bred in Lithuania are studied to determine the place of *lietuvių skalikas* in the general system. In official government sources, it is customary to use the word *Lietuvos* in the names of domestic animal breeds originating in Lithuania, so the name *lietuvių skalikas* would appear to be unsystematic. This usage can be explained by the internal procedures of

the authorities: apparently by an attempt to create an orderly system, probably also influenced by translations from/into the languages used within the European Union, and by disregarding the traditional use of the term in the field of cynology, where *lietuvių skalikas* has been used for a long time. In the field of cynology, there is an orderly system of dog breeds with rare exceptions (not only in Lithuanian, but also in English, French, and German). The use of countries in breed names is discouraged, and most toponyms in breed names are those of regions, mountains, towns, valleys, etc., whereas there are only a few other cases where the name of a country is used, which can usually be explained. Thus, there is no reason for such a breed name as *Lietuvos skalikas*. The less common *lietuviškas skalikas* should not be considered a cynological term at all and should not be used to describe the breed name as the adjective is not part of the term but merely allows for clarification of the information given. *Lietuvos skalikas* and *lietuviškas skalikas* are most likely communicative variations that occur due to communication between different participants in this process, i.e., the specialists in the respective field (cynologists, etc.) and non-specialists.

Gauta 2023-05-08

Marius Smetona

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius

E. paštas marius.smetona@gmail.com

Anželika Smetonienė

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

E. paštas anzelika.smetoniene@gmail.com